

Reactie naar aanleiding van het artikel 'Een geval van hardnekkige misvorming?', door dr. J. Anten in *Marineblad*, nr. 2 (2024), p. 30-37

Met grote belangstelling hebben Rob Enthoven en ikzelf, Peter Boer (niet Pieter), de analyse van Jaap Anten getiteld 'Een geval van hardnekkige misvorming?' gelezen in *Marineblad* nr. 2 (2024). Omdat een tweede deel van de analyse wordt aangekondigd, willen we nu niet uitgebreid reageren, maar een paar dingen moeten ons toch van het hart.

De kritiek lijkt zich vooral toe te spitsen op ons bronnengebruik en dan met name het niet gebruiken van de, ook door Bosscher als bron gebruikte, artikelen van Schoutbij-nacht Nuboer. Het heeft echter een goede reden dat wij Nuboer niet hebben gebruikt. Wij hebben namelijk het bronmateriaal van Nuboer, de vertalingen van het Japanse stafwerk *Senshi Soshō* Deel 26 gebruikt die hij had laten maken. In de jaren 1984-85 tijdens bezoeken aan de toenmalige Afdeling Maritieme Historie heb ik de Collectie Nuboer doorgewerkt voor mijn onderzoek naar de Japanse marine operaties in het kader van mijn proefschrift. In Doos 9 van de Collectie Nuboer, ter inzage gegeven door drs. Raven, het toenmalig hoofd, bevonden zich destijds vertalingen van Deel 26. Ik was ook de eerste voorzitter van de Corts Foundation, welke stichting het initiatief heeft genomen om *Senshi Soshō*-delen te vertalen. Ik beschikte daardoor al lang voor de vertaling van Willem Rummelink van Deel 26 werd gepubliceerd, over diverse vertaalde hoofdstukken van *Senshi Soshō*-boeken.

Rob Enthoven heeft tot in detail uitgezocht hoe het komt dat het 'eindoordeel' van Morison zo afweek van zijn initiële harde oordeel op basis van primaire bronnen over het functioneren van Doorman (in Deel III van de stafwerk serie *United States Naval Operations in World War II*). Dat kwam omdat er van Nederlandse zijde zwaar is gelobbyd om Morison te bewegen zijn oordeel aan te passen. Die lobby werd in de periode 1949-1952 gevoerd door de toenmalige Sectie Maritieme Historie van de marinestaf ondersteund door Prof. T.C. Milo van de Universiteit Leiden. Ook K.W.L. Bezemer werd ingezet en heeft actief gelobbyd. Hij schreef in mei 1952 een brief aan Morison, om te trachten Morison zo ver te krijgen dat hij zich in nieuwe publicaties positiever over Door-

man zou uitlaten. Vervolgcorrespondentie vond plaats tussen Morison en Bezemer in 1962 over het concept van de populaire samenvatting van genoemde stafwerkserie 'The Two Ocean War'. Bezemer maakte hierbij gebruik van een brief van Luitenant-admiraal Helfrich over Doorman. Overigens bleef in nieuwe drukken van het oorspronkelijke stafwerk, niet vermeld door Anten, de kritiek over Doorman gewoon staan. Een gedetailleerd artikel hierover van de hand van Rob Enthoven is in voorbereiding.

In ons eerste artikel in de *Militaire Spectator* 2019, nr. 3 paste, door de strenge pagina limiet helaas geen kaart meer, maar wij wisten dat in hetzelfde nummer een relevante kaart in een ander artikel van de hand van Rummelink zou worden gepubliceerd. Door dezelfde limiet hebben we ons ook zeer moeten beperken in tekst waardoor het accent inderdaad nogal op de meer negatieve punten is komen te liggen. Bij het kortwieken van de tekst is helaas ook in enkele noten een stuk tekst weggevallen.

Mede namens drs. R. Enthoven, dr. P.C. Boer

Reactie van de auteur

Mijn kritiek in het *Marineblad* op het eerste artikel van Boer en Enthoven in *Militaire Spectator* 2019, nr. 3, is dat zij historicus KLTZ b.d. Ph.M. Bosscher van partijdigheid betichten. Hij zou SBN Karel Doorman onwetenschappelijk de hand boven het hoofd houden. Maar als wetenschapper maakte Bosscher, zoals gebruikelijk bij controversiële kwesties, afwegingen van voor en tegens. Beide criticasters laten het deel van de afwegingen ten voordele van Doorman weg. Vervolgens verwijten zij Bosscher dat hij de argumenten tegen Doorman negeerde.

Zo ook met zijn terugkeren tijdens de Japanse landing op Zuid-Sumatra. SBN tit. J.F.W. Nuboer had stukken van de Japanse *Senshi Soshō* deel 26 laten vertalen, die aannemelijk maken dat de Japanners Doorman bij doorvaren in een uitzichtloze situatie had kunnen brengen. Nuboer publiceerde in het *Marineblad* (1974-1978) uit deze vertalingen, voorzien van enig commentaar, vervolgens gebundeld als 'De Japanse oorlog uit Japanse Bron'; daarvoor hoeft je niet zijn archief in. Deze kennis is door Bosscher gebruikt om Doormans omkeren te helpen verklaren, iets dat Boer en Enthoven weglaten, waardoor alleen de kritiek op Bosscher blijft, specifiek dat van VADM A.N. baron de Vos van Steenwijk. Dit terwijl Bosscher het meningsverschil tussen Nuboer en De Vos van Steenwijk helder heeft behandeld.

Er zijn meer voorbeelden te noemen. Zo verwijten de auteurs Doormans karakterzwakte, doordat hij naar Australië wilde terugtrekken. Interessant is dat zij (in voetnoot 19 van hun artikel) verwijzen naar p. 41-68 uit 'Old Friends, New enemies, Vol II', van de Britse historicus Arthur J. Marder. Hierbij ontbreken derhalve p. 78-79, die Doorman behoorlijk ontlasten. *C in C Royal Navy Eastern Fleet* Geoffrey Layton schreef: 'I only wish we had been able to withdraw our surface forces to the South of Java when the attack on Java became imminent, as

we have lost valuable ships now without corresponding advantage.' *First Sea Lord* Dudley Pound bevestigde dit: 'One hoped that the people on the spot would have got our ships out when it became clear that they could not longer be of practical use, but Palliser carried not enough weight.' *Rear Admiral* Arthur Palliser was de Britse *Chief of Staf* van Doormans superieur, VADM Conrad Helfrich. Doorman wilde in wezen de Britse strategie volgen.

Typerend is hoe de heren in bovenstaande reactie met de Amerikaanse historicus Samuel J. Morison omgaan. Diens kritiek op Doorman uit 1948 blijft staan, terwijl zijn latere lof aan de SBN in 'The Two Ocean War' (1963) uit genoemd artikel wordt weggelaten en hierboven gereduceerd tot Nederlands lobbywerk vanaf 1949. Specifiek weggelaten, is de inhoudelijke component: de jarenlange reconstructie van de Slag in de Javazee door KTZ b.d. A.G. Vromans. Voltooid in 1961, bevestigt het resultaat dat Doorman eindeloos wilde doorstoten – al hoorde Morison wellicht onvoldoende dat dit Helfrichs ijzeren orders waren. Vervolgens introduceren de critici een gloednieuw criterium voor geschiedkundige kwaliteit: of een boek herdrukt wordt. Zij verwijten mij namelijk niet te vermelden, dat de kritische Morison herhaaldelijk is herdrukt (suggererend dat de tekst anders zou zijn gewijzigd, maar daar is geen regel voor. Standaardwerken worden wel vaker ongewijzigd herdrukt. Morisons meerdelige reeks had vanwege latere kennis voortdurend aangepast moeten worden, niet alleen over Doorman). Hoogst opmerkelijk noemt Boer niet dat de lovende Morison in 'The Two Ocean War' óók herhaaldelijk is herdrukt, bij leven, in 1972, tot in de 21e eeuw.

Mede namens J.M. Doorman, dr. J. Anten

Reactie naar aanleiding van het artikel 'Een geval van hardnekkige misvorming?', door dr. J. Anten in *Marineblad*, nr. 2 (2024), p. 30-37

Texel omdopen tot Karel Doorman eiland

Telkens weer zijn er historici die naam en faam denken te kunnen maken ten koste van de reputatie van Karel Doorman. Om op te vallen moet je immers heilige huisjes platbranden. De historici Rob Enthoven en Peter C. Boer schrijven zelfs over vermeend falend leiderschap van Doorman. De vraag die ik deze historici van de verschroede reputaties zou willen voorleggen is: hoe kun je het als eskadercommandant goed doen tegen een ongekende overmacht, met een handvol onderbepapende schepen van een uitgekleden marine, zonder luchtverkenning, zonder goede verbindingen en met schepen uit diverse landen die niet of nauwelijks met elkaar geoefend hebben. Zelfs het uitsluitend in eskader verband varen zonder onderlinge aanvaringen mag dan al een prestatie worden genoemd.

De Nieuw-Guineaoorlog was een tragisch conflict. Ook na zoveel jaar ligt de dekolonisatie van Nederlands-Indië nog gevoelig. Ik hoop dat de lezer deze gevoeligheden even aan de kant wil schuiven. Ik wil namelijk slechts een vergelijking trekken tussen de manier waarop Indone-

sië omgaat met de nagedachtenis van commodore Yos Sudarso die op 15 januari 1962 bij Vlakke Hoek met drie motortorpedoboten een ongelijke strijd leverde met twee Nederlandse jagers en hoe wij omgaan met de nagedachtenis van schout-bij-nacht Karel Doorman. Beiden leden een verpletterende nederlaag waarbij ze het leven lieten. Indonesische historici piekeren er niet over om de nadruk te leggen op het mogelijk falend leiderschap van Sudarso, die geen torpedo's meenam met zijn MTB's zodat hij meer infiltranten af kon zetten op de kust van Nieuw-Guinea. De moed en de vaderlandsliefde van Yos Sudarso eert Indonesië met een postzegel, een postume bevordering tot vice-admiraal, diverse monumenten, een jaarlijkse nationale herdenking op 15 januari, die door de Indonesische marine op grootse wijze in het openbaar luister wordt bijgezet en niet in een afgelegen kerk wordt gehouden en tenslotte zelfs met een eiland dat naar Sudarso is genoemd.

Terwijl door amateurhistorici op het standbeeld van Piet Hein in Delfshaven met grote letters 'DIEF' werd gespoten, organiseerde KLTZ Rogier Bruin op 27 februari jl. een herdenkingsbijeenkomst voor SBN Doorman bij diens borstbeeld in de voortuin van het KIM. Een herdenking die sinds lange tijd niet meer werd gehouden in de marinestad Den Helder, terwijl daar zoveel nabestaanden wonen van gesneuvelden in de slag in de Javazee. Bruin verdient niets dan lof voor zijn initiatief en voor deze op zich uitstekend verlopen herdenking, maar waarom moet dit een 'particulier' initiatief zijn in plaats van een door de marineleiding georganiseerde herdenking? Niet de Marinierskapel, maar een lokaal ensemble speelde op militair terrein het Wilhelmus ter nagedachtenis van de voor onze vrijheid verdronken schout-bij-nacht Doorman. Een topkapel, dat wel, maar toch vind ik dit wrang. Nogmaals, zeer veel welgemeend respect voor overste Bruin; hij wijst ons immers de weg en de kapel deed uitermate zijn best.

Hoe nuttig het analyseren van mogelijke tactische fouten van Karel Doorman voor toekomstige marineofficieren ook kan zijn, voor de reputatie van Doorman telt slechts één ding: hij ging! Ook al was de SBN zelf van mening dat uitwijken naar Australië beter was, hij voerde de opdracht van admiraal Helfrich om de Japanse invasievloot aan te vallen loyaal uit. Doorman was Nederland trouw tot in de dood, waarvan hij wist dat hij hem tegemoet ging. Niet alleen vanwege de almaar verslechterende internationale veiligheidssituatie, maar ook vanwege de voorbeeldfunctie die zeeheld Karel Doorman heeft voor iedere marineman en vrouw, is het de hoogste tijd dat de Koninklijke Marine weer de beschikking krijgt over een vliegkampschip van formaat dat Zr.Ms. *Karel Doorman* heet. Omdat ik vrees dat de politiek voor de zoveelste keer op een cruciaal moment in de geschiedenis de Koninklijke Marine zal afschepen met onvoldoende middelen, hierbij een alternatief voorstel: doop Texel -bij gebrek aan grotere eilanden- om tot Karel Doorman eiland.

ELNTMARNs KMR b.d. Dick Berts